

Późnośredniowieczna siedziba rycerska w Myślinie (pow. kołobrzeski)

Andrzej Kuczkowski

Koszalin

akuczkowski@wp.pl

🌐 <https://orcid.org/0000-0002-7301-6674>

Abstrakt

Artykuł omawia wyniki prac archeologicznych przeprowadzonych na terenie późnośredniowiecznej siedziby rycerskiej w Myślinie (pow. kołobrzeski). W wyniku badań udało się pozyskać unikatowy zabytek w postaci średniowiecznego tłoka pieczętnego, używanego najprawdopodobniej przez jednego z przedstawicieli rodu Blankenburgów, do których Myślino należało od co najmniej 1413 r. aż po XVIII w.

Abstract

The article discusses the results of archaeological excavations carried out in the area of the late medieval house of knights in Myślino (Kołobrzeg County). As a result of said excavations a unique find was excavated, namely a seal embosser, which was probably used by one of the representatives of the House Blankenburg, who were the proprietors of Myślino since at least 1413 until the 18th century.

Słowa kluczowe

Zamki rycerskie, Myślino, Blankenburgowie

Keywords

Knight castles, Myślino, Blankenburg

Wstęp

Zagadnienie późnośredniowiecznego, prywatnego budownictwa obronnego we wschodniej części Księstwa Pomorskiego znajdowało się do niedawna na marginesie zainteresowań badawczych. Jedną z głównych, jak się wydaje, tego przyczyną było postrzeganie owego zagadnienia w historiografii PRL jako przejawu „germanizacji” Pomorza, łączącej się z napływem rycerstwa z terenów niemieckojęzycznych. W przypadku Pomorza Środkowego niektóre z późnośredniowiecznych siedzib obronnych poddano, zakrojonemu na niewielką skalę, rozpoznaniu archeologicznemu w trakcie prowadzonej w latach 60. i 70. XX w. akcji weryfikacji grodzisk wczesnośredniowiecznych. Dotyczyło to głównie tych obiektów, których genezy doszukiwano się już w okre-

się plemiennym. Wyniki prac w zasadzie nie znalazły miejsca w późniejszych publikacjach, gdzie ograniczono się do informacji o wykreśleniu ich z katalogu potencjalnych wczesnośredniowiecznych osad obronnych. Pierwszą publikacją, która z perspektywy czasu, była próbą pewnego podsumowania stanu wiedzy na temat późnośredniowiecznych grodzisk stożkowatych była praca Jerzego Olczaka¹. Zawarto w niej uwagi na temat głównie chronologii ich występowania i zróżnicowania form, podkreślono również potrzebę szerszego rozpoznania archeologicznego, którego wyniki winny zostać również skonfrontowane ze źródłami pisanymi. Od momentu ukazania się jej nie zostały jednakże podjęte żadne postulowane tam badania.

Kwestia prywatnych siedzib rycerskich we wschodniej części Księstwa Pomorskiego stała się obiektem zainteresowań badawczych piszącego te słowa. Realizację autorskiego projektu rozpoczęto od identyfikacji domniemanych grodzisk stożkowatych w oparciu o analizę danych uzyskanych za pomocą lotniczego skanowania laserowego (ang. ALS), udostępnionych na platformie www.geoportal.gov.pl, źródeł kartograficznych, źródeł pisanych oraz dawnej literatury. Dzięki temu obok 30 stanowisk zaklasyfikowanych jako późnośredniowieczne grodziska stożkowate, widniejących dotąd w ewidencji konserwatorskiej, udało się zebrać informacje na temat około 150 kolejnych, z których jak do tej pory niemalże 30 objęto rozpoznaniem archeologicznym, prowadzonym w różnym zakresie.

Jedną z potencjalnych siedzib obronnych udało się denazyfikować na gruntach wsi Myślino. Niewielka wieś Myślino (niem. *Moitzlin*) położona jest około 20 km na południe od Kołobrzegu, nad ciekim wodnym Gościnką, znajduje się ona w granicach obecnej gminy Gościno (pow. kołobrzegi, woj. zachodniopomorskie).

Ryc. 1. Myślino (pow. kołobrzegi). Widok na fosę i kopiec. Fot. A. Kuczkowski

¹ Olczak 1994.

Dzięki dofinansowaniu uzyskanemu od Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie zrealizowano projekt pn. *Zamek Moiselin. Nieznany element średniowiecznego krajobrazu kulturowego gminy Gościno*, którego jednym z elementów było przeprowadzenie rozpoznania potencjalnej siedziby rycerskiej poprzez wykonanie odwiertów², a także prospekcji terenowej i poszukiwań za pomocą detektorów metali w celu pozyskania zabytków zalegających w warstwie humusu³.

Ryc. 2. Myślıno (pow. kołobrzeski). Wizualizacja ziemnych pozostałości późnośredniowiecznej siedziby rycerskiej. Oprac. G. Kiarszys

Siedziba obronna

Obiekt o własnej formie terenowej położony jest w obrębie podmokłej doliny rzeki Gościnki, osiągającej w tym miejscu szerokość około 100 m, w granicach dawnego parku podworskiego, który obecnie administrowany jest przez Nadleśnictwo Gościno⁴ (ryc. 3).

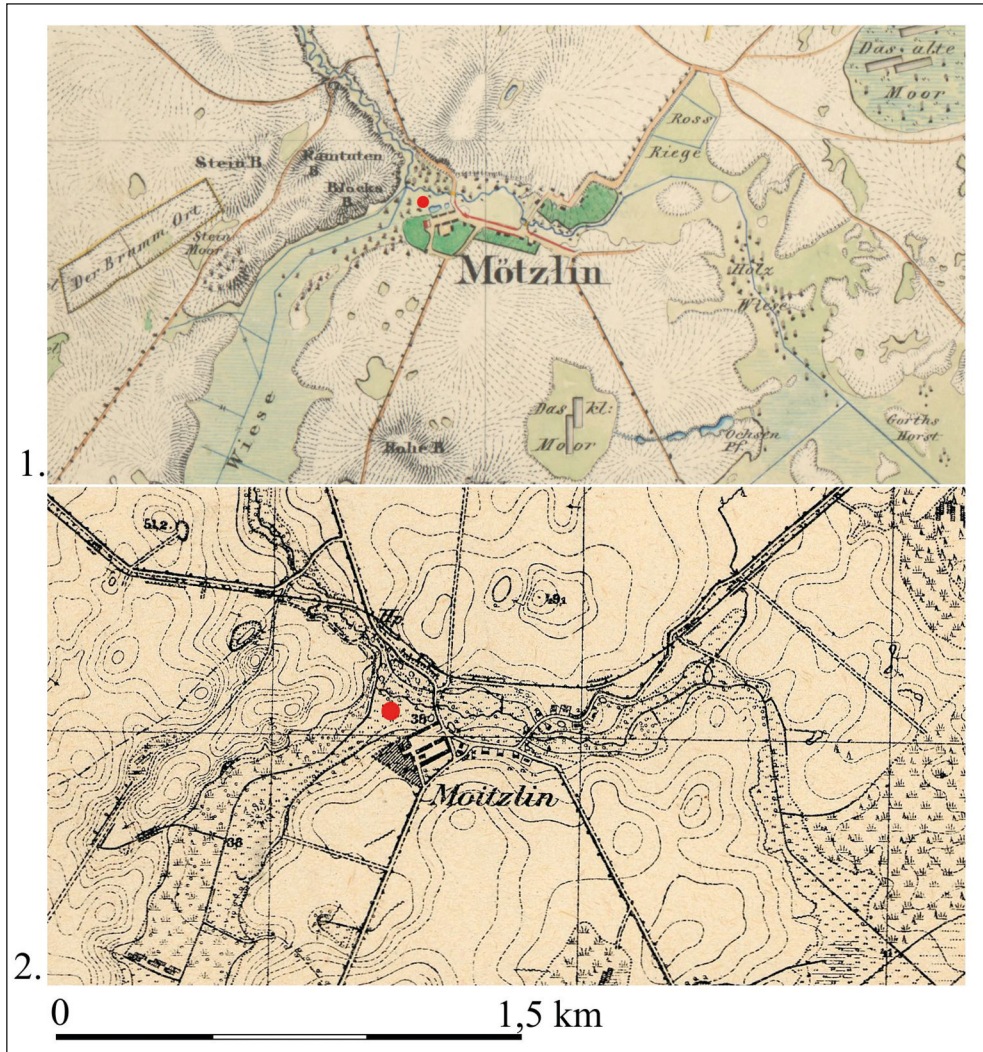
Nasyp o kształcie zbliżonym do czworobocznego, z silnie zaokrąglonymi narożnikami, ma długość boku pomiędzy 20 a 25 m, otoczony jest płytką fosą o szerokości

² Odwierty zrealizowane były we współpracy z Marcinem Krzepakowskim (Fundacja Relicta z Poznania).

³ Serdecznie dziękuję za wsparcie badań poszukiwaczom z Grupy Eksploracyjno-Poszukiwawczej „Parsęta” oraz Stowarzyszenia Historycznego „Pamięć i Tożsamość” z Brojc.

⁴ Dziękuję Nadleśnictwu Gościno oraz przedsiębiorstwu Ogród Warzywny Polska Sp. z o.o. z Myślina za udzielenie zgody na przeprowadzenie badań archeologicznych.

Ryc. 3. Myślino (pow. kołobrzewski). Lokalizacja średniowiecznej siedziby obronnej w obrębie gruntów wsi (1 – na podkładzie mapy Urmessstichblatt, 2 – na podkładzie mapy Messstichblatt)

dochodzącej do 7 m oraz dodatkowym wałem o szerokości około 10 m. Pośrodku kopca czytelne jest wyraźne, nieregularne zakłębienie (ryc. 1–2).

W celu wstępnej weryfikacji oraz rozpoznania stratygrafii obiektu wykonano serię 20 odwiertów, w odległości 5 m od siebie, na dwóch głównych osiach, które ze względu na warunki terenowe wyznaczono w kierunku W–E z niewielkim odchyleniem na S oraz N–S z odchyleniem na E.

W obrębie nasypu zadokumentowano układ stratygraficzny o miąższości od około 80 cm w centralnej partii do około 35–40 cm na jego stokach. Natrafiono na piaski gliniaste zawierające znaczną domieszkę próchnicy oraz fragmenty polepy. Odwierty wykonane w nasypie wykazały, iż posiada on wysokość około 2 m względem pierwotnego

poziomu, został usypany z ziemi przetransportowanej z innego miejsca, być może częściowo z wykorzystaniem naturalnego pagórka, znajdującego się w obrębie zalewowej doliny rzeki Gościnki. Kopiec otoczony jest fosą, której głębokość pierwotnie wynosiła około 1 m. W południowej partii obiektu, na jego stoku, natrafiono w odwiertach na warstwy o dość silnym nasyceniu fragmentami polepy oraz mniejszą, aczkolwiek zauważalną, domieszką fragmentów cegieł. Są one zapewne pozostałością po budynku posadowionym na kopcu. Zakres dotychczasowych badań nie pozwala na odtworzenie jego formy, ani konstrukcji.

Prowadzone badania powierzchniowe i prospekcja za pomocą detektorów metali na terenie parku popałacowego nie przyniosły żadnych znalezisk mogących odpowiedzieć na pytanie, czy w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby rycerskiej, na brzegu rzeki Gościnki miała miejsce jakaś aktywność osadnicza. Tym samym nie jest obecnie możliwa rekonstrukcja wzajemnego stosunku przestrzennego pomiędzy siedzibą pańską a ówczesną wsią.

Przeprowadzone wstępne rozpoznanie archeologiczne nie przyniosło bliższych danych na temat genezy, ani też kresu funkcjonowania dworu rycerskiego. W literaturze podkreśla się, że koniec funkcjonowania tego typu budowli zbiegł się z upowszechnieniem się broni palnej⁵. Prowadzone przez piszącego te słowa badania na szeregu grodzisk stożkowatych pozwalają wysunąć hipotezę, że równie istotnym czynnikiem, decydującym o przemianach budownictwa rezydencjonalnego było wygaśnięcie w 1637 r. dynastii Gryfitów, a co za tym idzie włączenie dotychczasowego Księstwa Pomorskiego w granice Brandenburskiej oraz Szwecji⁶. W związku z tym proces zanikania pomorskich dworów na kopcach należałoby przesunąć dalej w głąb okresu nowożytnego⁷.

Wydaje się, że nowy dwór wzniesiony został na dogodniejszym miejscu, położonym około 100 m na południe od dotychczasowej siedziby, w obrębie suchej niziny. W miejscu tym znajduje się niszczący pałac, którego obecna forma datowana jest na XIX w.⁸. Pozostałości średniowiecznej siedziby stały się zaś elementem założenia parkowego. Nie był to odosobniony przypadek. Z Pomorza Środkowego znanych jest kilkanaście przykładów, kiedy potencjalne grodziska stożkowate znajdują się w podobnym kontekście. Z uwagi na brak rozpoznania archeologicznego większości z nich należy jednakże pamiętać, że mogły one powstać również jako element romantycznych założeń parkowych.

Wszystkie te kwestie będą możliwe do rozstrzygnięcia dopiero po przeprowadzeniu szerszych badań terenowych.

⁵ Schwartz 1987, 14.

⁶ Szerzej na ten temat por. Wachowiak 1976.

⁷ Wyniki tych prac są obecnie opracowywane.

⁸ Pałac wpisany jest do rejestru zabytków pod nr 977 (decyzja z dnia 28 stycznia 1978 r.) (Archiwum WUOZ Szczecin, Delegatura w Koszalinie).

Typariusz pieczętny

W trakcie rozmów z mieszkańcami wsi uzyskano informację, iż kopiec ziemny był wielokrotnie celem rabunku przez nielegalnych poszukiwaczy skarbów. Spowodowało to, iż liczba zabytków, odkryta w trakcie omawianych tutaj prac, była nad wyraz skromna. Oprócz niewielkiego zespołu niecharakterystycznych ułamków ceramiki stalowoszarej i znalezisk późnonowożytnych (monety i plomby towarowe z XIX i pocz. XX w.), pozyskano jednakże unikatowy przedmiot w postaci średniowiecznego tłoka pieczętnego, który jest jedynym tego typu okazem znalezionym na terenie siedziby rycerskiej na Pomorzu.

Tłok ma średnicę 2,8 cm, grubość 0,4 cm, a wysokość całkowita (ze strzemiączkiem) wynosi 1,7 cm, jego waga to 22 g. Na odwrocie przedmiotu znajduje się trójkątne, pionowe strzemiączko z otworem do przewleczenia sznurka/rzemienia. Na tłoku widnieje wizerunek rycerskiej tarczy turniejowej z bocznym *bouche* (wycięciem na kopię)⁹. Na tarczy zaś widoczny jest łeb kozła na wprost. Napisu, oddzielonego liniami otokowymi, niestety nie udało się odczytać (ryc. 4).

Ryc. 4. Myślino (pow. kołobrzegi). Średniowieczny typariusz odnaleziony na terenie siedziby rycerskiej.
Fot. A. Kuczkowski

⁹ Na temat średniowiecznego uzbrojenia turniejowego por. Nickel, Breiding 2010.

Dość dużo problemów nastęcza datowanie zabytku. Tłoki pieczętne z wyobrażeniami heraldycznymi, używane przez rycerstwo, pojawiają się na terenach niemieckojęzycznych już w połowie XII w.¹⁰ Na obszarach położonych dalej na wschód (m. in. na Pomorzu) ich użycie datuje się od XIII w.¹¹, jednak największa ich liczba pochodzi z XIV i XV w.¹² Egzemplarze z tego okresu posiadają głównie kształt okrągły¹³ lub ostrokwadratowy, rzadziej przyjmowały one formę tarczy herbowej¹⁴.

Jedyną, zdawałoby się wskazówką w kwestii datowania tłoka mógłby być kształt tarczy herbowej. Ma ona formę zbliżoną do trójkąta, a więc reprezentuje starszy typ tego elementu uzbrojenia ochronnego, który w ciągu XIV w. był wypierany przez tarczę czworokątną. Jednakże sprawę komplikuje fakt, iż heraldyka oraz sfragistyka nie poddawały się tak łatwo przemianom zachodzącym w uzbrojeniu, a więc taka forma tarczy mogła być stosowana na przedstawieniach herbowych jeszcze długo po zaniku jej na średniowiecznych polach bitew¹⁵.

Łeb kozła stanowił herb kilku znanych na Pomorzu rodów rycerskich: von Tessen¹⁶, von Kameke¹⁷, von Wachholz¹⁸ oraz von Blankenburg¹⁹. Przy założeniu, iż typariusz został zagubiony przez przedstawiciela rodu posiadającego siedzibę w Myślinie, a nie odwiedzającego z jakiegoś powodu cudzych włości, możemy domniemywać, iż należał on do któregoś z członków rodziny Blankenburg. Najpowszechniejszą formą ich herbu był łeb kozła skierowany w heraldyczne prawo, ukazany na niebieskim tle. Są jednak znane przykłady kiedy przedstawiony jest on *en face*. Najbliższej analogii dostarcza pieczęć Henryka von Blankenburga, datowana na 1550 rok, gdzie łeb kozła, skierowany na wprost, został ukazany także na tarczy turniejowej²⁰.

Ród Blankenburgów znany był na Pomorzu co najmniej od połowy XIII w. Pierwszym jego przedstawicielem był prawdopodobnie Anselm, związany z ziemią pyrzycką²¹. W ciągu XIV i XV w., w wyniku nadań oraz zakupów, Blankenburgowie stali się posiadaczami rozległego terytorium, znajdującego się obecnie w północnej części powiatu świdwińskiego oraz południowej powiatu kołobrzeskiego, obejmującym miejscowości: Ramlewo, Rokosowo, Piotrowice, Myśłowice, Myślino, Wartkowo, Karkowo, Pławęcino, Poblocie Małe, Poblocie Wielkie, Mołtowo i Lepino. Szczególnie interesująca w zestawieniu z tym jest informacja o ustanowieniu przez Hasso von Blankenburg, w roku 1438, Sławoborza jako swojej głównej siedziby²². W kontekście niedawnych odkryć sugerujących, iż Sławoborze mogło mieć w średniowieczu charakter ośrodka miejskiego²³

¹⁰ Berchem 1923, 48.

¹¹ Bobowski 1989, 137 i n.

¹² Ansorge 2005; Wójcik 2018, 15 i n.

¹³ Por. Brzustowicz, Kuczkowski 2011; Cykalewicz 2020, 47.

¹⁴ Brzustowicz, Skaziński 2019.

¹⁵ Por. Nowakowski 2010, 154.

¹⁶ Bagmihl 1847, 120 i n.

¹⁷ Bagmihl 1843, 63 i n.

¹⁸ Bagmihl 1843, 172 i n.

¹⁹ Bagmihl 1843, 78.

²⁰ Bagmihl 1843, tabl. XXXV, nr 2.

²¹ Por. Guzikowski 2015, 175.

²² Bagmihl 1843, 80; Rymar 2009, 11.

²³ Por. Krzepkowski, Kuczkowski, Wroniecki 2021.

można przypuszczać, że mamy do czynienia z dążeniem Blankenburgów do stworzenia klucza majątkowego w jego oparciu, gdzie dodatkowym wzmocnieniem mogły być siedziby obronne znajdujące się w aż czterech miejscowościach (Mysłowice²⁴, Powalice²⁵, Myślino²⁶, Ramlewo²⁷).

Do czasu podjęcia prac archeologicznych w Myślinie jedyną siedzibą obronną, znajdującą się na terenie dóbr Blankenburgów, objętą badaniami był obiekt w Mysłowicach, zaewidencjonowany jako stanowisko 2 (AZP 20-15/48). W roku 1967 Jerzy Kloskowski przeprowadził tam prospekcję powierzchniową, w czasie której natrafił jedynie na pojedynczy ułamek ceramiki nowożytniej, zaś Jerzy Olczak i Kazimierz Siuchniński przeprowadzili tam nieco później badania sondażowe. W obrębie trzech założonych wówczas niewielkich wykopów natrafiono na fragmenty cegieł, co posłużyło jako przesłanka do usunięcia tego obiektu z listy grodzisk wczesnośredniowiecznych²⁸. Z kolei potencjalne siedziby rycerskie w Powalicach i Ramlewie zostały zidentyfikowane na podstawie danych uzyskanych w czasie lotniczego skanowania laserowego, a także analizy zdjęć satelitarnych i źródeł kartograficznych. Jak do tej pory jednak nie zostały poddane rozpoznaniu archeologicznemu.

W oparciu o informacje pozyskane w trakcie prezentowanych tu badań, należałoby wysunąć postulat badawczy, który w polskiej literaturze przedmiotu nie był jeszcze podnoszony. Zasygnalizować można potrzebę przeprowadzenia próby analizy form budowlanych w zależności od etnosu posiadaczy, a nawet różnic mogących zachodzić pomiędzy siedzibami poszczególnych rodów. Do tej chwili jedyne badania tego typu przeprowadził Adrian A. Rusu dla terenów Siedmiogrodu. W średniowieczu zaistniała tam analogiczna do Pomorza sytuacja, gdzie egzystowali równocześnie przedstawiciele rodów reprezentujących odmienne pochodzenie etniczne. Konkluzją studiów tego badacza było stwierdzenie, że w konstrukcji ziemnych pozostałości po obronnych siedzibach rycerskich nie zachodzą dostrzegalne różnice związane z etnosem²⁹. W przypadku jednak Pomorza zróżnicowanie form zachodzi pomiędzy ziemiami władztwa Gryfitów a Pomorzem Wschodnim. Zagadnienie to pozostaje tematem trwających studiów i stanie się przedmiotem osobnego opracowania (ryc. 5).

Myślino w średniowieczu

Niezwykle istotne dla naszych dalszych rozważań będzie przyjrzenie się dziejom miejscowości. Wieś Myślino pojawia się po raz pierwszy w dokumencie papieża Grzegorza IX z 1238 r., potwierdzającego nadanie domów w Gościnie i Myślinie, w ziemi kołobrzeskiej, przez księcia Racibora i jego syna Bogusława zakonowi joannitów³⁰.

²⁴ Por. Vollack 1999, 422.

²⁵ Por. Vollack 1999, 494.

²⁶ Por. Vollack 1999, 526–527.

²⁷ Por. Vollack 1999, 533.

²⁸ Olczak, Siuchniński 1968, 213–214 (tam starsza literatura). Grodzisko w literaturze wymieniane jest pod nazwami Mysłowice, Powalice oraz Słowieńsko, administracyjnie położone jest w obrębie gruntów miejscowości Drzeń (gm. Sławoborze).

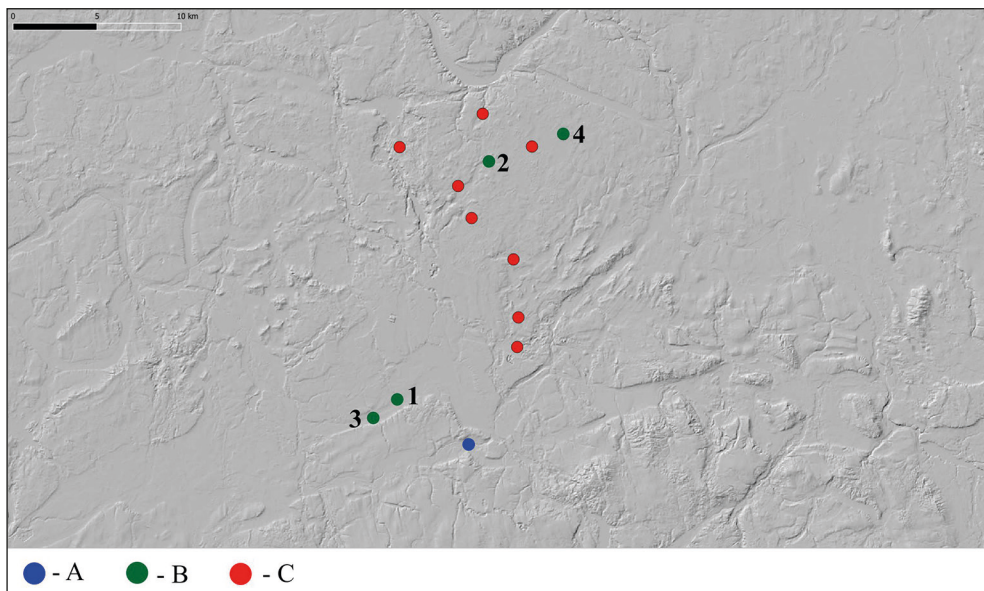
²⁹ Por. Rusu 2007.

³⁰ PUB 1 (1), 264; por. Wybranowski 2016, 339.

O samym obiekcie i jego wyglądzie trudno cokolwiek powiedzieć. Jako najbliższy przykład architektury joannickiej podać można obiekt obronny zbudowany w końcu XIII lub początkach XIV w. w Skarszewach (pow. starogardzki), który po raz pierwszy zostaje wymieniony w 1305 roku jako siedziba komtura. Miał on prawdopodobnie formę wieży mieszkalno-obronnej, posadowionej w obrębie dominującego nad okolicą cypla, opływanego przez meandrującą rzekę Więtcisę. Należy zauważyć jednak, że taka jego rekonstrukcja oparta została na podstawie odsłoniętej piwnicy o czworokątnym kształcie i wymiarach $5 \times 5 \text{ m}$ ³¹, co jednak nie może ostatecznie przesądzać o charakterze budynku znajdującego się nad nią. Rozstrzygnięcie potencjalnego udziału joannitów w genezie obiektu w Myślinie, na tym etapie jego rozpoznania, uznać należy za niedostatecznie udokumentowane.

Nie jest również wiadomym, czy dom taki powstał w istniejącej wsi czy posadowiono go w pustce osadniczej. Nie bez znaczenia w rekonstrukcji jego funkcji może być odwołanie się do toponomastyki Myślina, która wywodzona jest od terminu „myśliwy” lub „myśliwski”, a więc „domu myśliwskiego” lub obszaru przeznaczanego do prowadzenia łowów³². Wieś Myślino musiała istnieć w 1283 r., gdyż to właśnie wówczas jej nabywcą staje się Markwart, pochodzący zapewne z ziem niemieckojęzycznych rycerz, który nieco wcześniej związany był z Darłowem. Wchodził on zapewne w skład załogi mającej zapewnić obronę interesów rugijskich na ziemi sławieńskiej³³.

Ryc. 5. Średniowieczne dobra Blankenburgów. Legenda: A – domniemany ośrodek miejski (Sławoborze), B – rodowe siedziby obronne (1 – Myślowice, 2 – Myślino, 3 – Pawalice, 4 – Ramlewo), C – osady wiejskie.

Oprac. A. Kuczkowski

³¹ Por. Milewska 1993, 143.

³² Schlemmer 1912, 13.

³³ Nowak 2007, 141.

Pojawienie się tego rycerza na ziemi kołobrzesckiej w tym właśnie roku nie było raczej dziełem przypadku. Zbiegło się ono bowiem w czasie z odzyskaniem przez księcia wschodniopomorskiego Mściwoja II ziemi sławieńskiej³⁴, a tym samym utratą jej przez dotychczasowych mocodawców Markwarta. Nie jest wykluczone, że sprowadzenie rycerza z doświadczeniem w umacnianiu władztwa ziemskiego mogło wpisywać się w politykę jednego z najbardziej zasłużonych biskupów kamieńskich, Hermana von Gleichen, którego urzędowanie przypadło na lata 1251–1289. Od 1255 r., kiedy zamienił ziemię stargardzką na część kołobrzesckiej, rozpoczął długotrwały proces budowania posiadania Kościoła w środkowej części Pomorza, którego elementem było nadanie praw miejskich Kołobrzegowi (1255), Koszalinowi (1266) oraz prawdopodobnie Lipiu (lata 80. XIII w.), a także budowa szerokiego grona świeckiej klienteli³⁵.

Sprowadzenie Markwarta musiało być szczególnie istotne dla biskupa kamieńskiego właśnie w tym okresie, kiedy doszło do otwartej wojny pomiędzy księstwem pomorskim a margrabiami brandenburskimi, w której zachował on neutralność. Postawa ta została okupiona zdaje się kilkuletnim ochłodzeniem relacji z księciem Bogusławem IV, co wynikało z opowiedzenia się po stronie joannitów, oskarżonych przez Gryfitę o zdradę w czasie najazdu Brandenburczyków³⁶.

Po śmierci rycerza jego synowie, Jan i Otton zwani *Ruyenwold*, sprzedali 7 lipca 1309 roku wieś *Moycellyn* kapitule kołobrzesckiej za znaczną sumę 600 marek. Sprzedawane grunty miały 28 łanów powierzchni, a także przynależne były do nich dochody z sądownictwa. W dokumencie zawarto stwierdzenie, że dobra te zwolnione były ze wszelkich obciążeń i powinności z wyłączeniem służby wojskowej i stanowiły dobra lenne joannitów³⁷.

Trzy lata później doszło do kolejnej transakcji. W celu pokrycia długów wieś *Moytzelyn* wraz ze wszystkimi dochodami zostaje 6 stycznia 1312 r. sprzedana przez komandorię sławieńską kapitule kolegiackiej w Kołobrzegu. W imieniu zakonu dokument zatwierdził krajowy mistrz niemiecki oraz komtur Suchania, Helferich von Rodhinger³⁸. Podkreślono, że oprócz sprzedaży samej wsi kapituła przejmuje również wszelkie prawa wiążące się z jej posiadaniem, co ostatecznie zakończyło „joannicki” rozdział dziejów miejscowości.

Transakcja owa musiała odbyć się z pogwałceniem jakichś wcześniejszych ustaleń. Spowodowała bowiem długotrwały zatarg pomiędzy kapitułą kołobrzescką z jednej, a synami Markwarta oraz Paulem von Pribeslaw z drugiej strony. Spór ten rozstrzygnął dopiero Henning von Stegelitz 6 listopada 1315 r., zasądając wypłacenie przez kapitułę odszkodowania w wysokości 35 grzywien³⁹. O Paulu von Pribeslaw oraz Henningu von Stegelitz nie udało się znaleźć żadnych bliższych informacji.

³⁴ Szerokie omówienie tego zagadnienia: Smoliński 2020.

³⁵ Por. Wybranowski 2003.

³⁶ Por. Smoliński 2011.

³⁷ PUB 4 (1), 373–375.

³⁸ PUB 5 (1), 35–36.

³⁹ PUB 5 (1), 240; por. Wybranowski 2007, 349.

Kolejny zachowany dokument wystawiono 20 marca 1324 r., kiedy to biskup kamiński Konrad potwierdził powołanie do życia dwóch wikarii w kołobrzelskiej kolegiacie, czerpiących dochody z 4 łanów w Niekaniu (*Nickenin*) oraz 8¼ łana w Myślinie (*Moytzelin*)⁴⁰. Nadanie dóbr pozwalało na czerpanie przez wikariuszy niezbędnych dochodów.

17 czerwca 1335 r. doszło do nadania wsi Myślino (*Moytzelin*) Stefanowi z Karkowa oraz jego synom za kwotę rocznego czynszu 38 grzywien, a nadto kupujący zgodzili się zastawić wieś Karkowo, gdyby nie zdołali zapłacić rzeczzonego czynszu⁴¹. Niestety nie wiemy czy wcześniej dobra te należały do jakiejś rodziny rycerskiej, ani z jakiego rodu wywodzić się mógł sam Stefan.

Dopiero w 1413 r. natrafiamy na pierwszą wzmiankę pozwalającą powiązać Myślino z konkretnym rodem. W tym właśnie roku Heinrich von Blankenburg z Myślina obok rycerzy Henninga Kraksporn z Bobrowa, Gotschalka von Damitz z Domacyna i Henninga von Blankenburga, wymieniany jest jako członek rady biskupstwa. Chociaż nie są do końca znane kompetencje tego organu sądzić można, że składała się ona z najbardziej zaufanych lenników biskupa⁴². Hasso Blankenburg z Myślina 30 listopada 1454 r. sprzedał za 50 grzywien kapitulę kołobrzelskiej roczną dzierżawę w wysokości 4 grzywien z gospodarstwa Tydeke Borda w Mołtowiu⁴³. Pod koniec XV wieku Henning Blankenburg z Myślina, być może syn Hassona i wnuk poprzedniego Henninga, dwukrotnie występuje jako świadek na dokumentach innych rycerzy⁴⁴.

Na ten sam 1413 rok datować można pierwszą wzmiankę źródłową bezpośrednio potwierdzającą istnienie w Myślinie obiektu obronnego. Wówczas to Konrad Bonow, administrator biskupstwa kamińskiego, zawarł traktat z wielkim mistrzem zakonu krzyżackiego, Heinrichem von Plauen, wymierzony przeciw księciu Bogusławowi VIII oraz królowi polskiemu. Zakon miał wspomóc biskupstwo w odzyskaniu należących do niego zamków i miast, a utraconych w wyniku działań księcia pomorskiego. Obiekty te zostały w tymże dokumencie wymienione: [*Wissentlich sei alle dehn, die*] *dissen brieff sehen addir horen lesen, das wir Conrad Bonow, ein mechtiger vorweser der slossere, huwsere und vest[en, alzo] Corlyn, Bevenhusen, Dome[tzin], Moiselin,... Ram]elov) und Dargen) und der stete Colberg und Cussalyn...*⁴⁵.

Występujące w dokumencie trzy określenia obiektów obronnych, a więc *slossere*, *huwsere* oraz *vesten* sugeruje, że w rozumieniu spisującego ów dokument wymienione obiekty mogły różnić się pomiędzy sobą w swojej formie lub/i funkcji. Pośród nich znajdowały się obiekty w Karlinie, Bobrowie (gm. Bobolice), Domacynie (gm. Karli-no), Myślinie, Ramlewie (gm. Gościno) i Dargini (gm. Bobolice). W przypadku Doma-

⁴⁰ PUB 5 (1), 211. Wikariuszami byli duchowni, wyznaczani przez proboszcza, a później biskupa, którzy czasowo lub na stałe wspomagali proboszcza w niektórych obowiązkach (Por. *Podręczna...* 1914, 284).

⁴¹ PUB 8, 451–453.

⁴² Simiński 2019, 252, 309–310.

⁴³ APS ZAPS, 1126, 269.

⁴⁴ Hanning Blankenburg występuje jako świadek w dokumencie z 6 listopada 1496 roku wystawionym przez Henninga Mantteuffla (APS ZAPS, 1127, 71–72) oraz w dokumencie Ventze Münchowa z Nosowa, wystawionym 11 listopada 1498 r. (APS ZAPS, 1127, 84).

⁴⁵ *Die Staatsverträge...* 1939, 104.

cyna i Ramlewa nie zachowały się żadne pozostałości po siedzibach obronnych. Zamek biskupów kamieńskich w Karlinie nie był nigdy przedmiotem badań, a stopień przekształceń terenu i brak zachowanych zabudowań powoduje, że nie jest możliwa obecnie próba rekonstrukcji tego założenia w średniowieczu. W Bobrowie, Myślinie i Dargini natomiast znajdują się pozostałości w postaci nasypów ziemnych, z których ten pierwszy zdecydowanie wyróżnia się wielkością. Grodzisko stożkowate w Dargini przypomina w dużym stopniu obiekt omawiany w niniejszym tekście. Również został on w dużej mierze usypany z wykorzystaniem niewielkiego, naturalnego wyniesienia, położonego w rozległej i podmokłej dolinie niewielkiego cieku wodnego⁴⁶.

Na zróżnicowanie nazewnictwa późnośredniowiecznych siedzib obronnych zwrócił ostatnio uwagę Dominik Nowakowski, który na podstawie zestawienia danych, pochodzących ze źródeł pisanych z obiektami zidentyfikowanymi w terenie uznał, iż trudno o dostrzeżenie w średniowiecznej nomenklaturze spójnego systemu terminologicznego, a stosowane wówczas określenia stanowiły względem siebie w znaczącym stopniu synonimy⁴⁷.

Wzmianka z 1413 r. nie rozwiązuje nam oczywiście kwestii początków samego zamku. Można przypuszczać, że obiekt ten powstał znacznie wcześniej, o czym może świadczyć wymowa dokumentu z 1309 r. o braku jakichkolwiek obciążeń dóbr, z wyłączeniem jedynie służby wojskowej. Tak daleko idący immunitet jest w literaturze postrzegany jako jeden z elementów postępującego uniezależniania się warstwy rycerskiej od władzy książęcej⁴⁸. Przełamanie zaś regale książęcego najpierw przez instytucje kościelne, a w późniejszym okresie przez rodziny rycerskie, doprowadzić miało do coraz częstszego wznoszenia siedzib obronnych, bez konieczności uzyskania osobnego na to przywileju domu panującego⁴⁹.

Można przypuszczać, że rycerze po otrzymaniu nadania ziemskiego mieli prawo do wzniesienia swojej siedziby w dowolnym jego miejscu. Pewne ograniczenia narzucono jedynie w kwestii ich rozmiarów. W kodeksie zwanym „Zwierciadłem saskim”, spisany w latach 1220–1235, którego przepisy były w użyciu również na terenie średniowiecznego Pomorza, mowa jest o tym, że bez zgody landwójta nie można budować: 1) zamków, 2) umocnień miejskich z blankami, nasypami, wałami i szańcami, 3) wież w wsiach. Bez takiej zgody natomiast wolno było wznosić: 1) obiekty otoczone rowami tak głębokimi „jak da radę wyrzucić człowieka szpadlem”, 2) drewniane lub kamienne budynki o trzech kondygnacjach, z których jedna musiała być zagłębiona w ziemię, a wejście do kolejnej nie mogło być wyżej niż wysokość kolan, 3) dwory umocnione płotem lub palisadą bez przedpiersi i tak wysoką, jak wysoko zdoła sięgnąć jeździec. Można było również bez zgód odbudowywać zamki popadłe w ruinę ze względu na zniszczenia wojenne lub z uwagi na czynniki gospodarcze⁵⁰.

⁴⁶ Por. Kuczkowski 2023.

⁴⁷ Nowakowski 2021.

⁴⁸ Por. Targowski 2014.

⁴⁹ Por. Walachowicz 1989; Kołodziejski 1994, 53 i n.

⁵⁰ Cyt. za: Nowakowski 2016, 249–250.

Źródła pisane nie przynoszą żadnych informacji na temat zakończenia użytkowania dworu na kopcu i budowy nowej siedziby w jego pobliżu. Wiemy jedynie, że aż do XVIII w. Myślino należało nadal do rodziny Blankenburg⁵¹.

Podsumowanie

Badania przeprowadzone w Myślinie, chociaż o bardzo ograniczonym zakresie, przyniosły bardzo ciekawy korpus informacji na temat średniowiecznych siedzib rycerskich na Pomorzu Środkowym. Po pierwsze, udało się pozytywnie zweryfikować lokalizację obiektu obronnego, wymienionego w 1413 r. Wstępnie rozpoznano budowę kopca, który okazał się tworem, jak się wydaje, w większości wzniesionym sztucznie z ziemi nawiezionej z innego miejsca. Natrafiono też w obrębie jego nawarstwień na liczne fragmenty polepy oraz cegieł, które stanowią pozostałości po budynku obronno-mieszkalnym, o którym jednak na ten stan rozpoznania nie można podać zbyt dużo informacji.

Najciekawszym znaleziskiem jest oczywiście średniowieczny tłok pieczętny, który zidentyfikowany został jako przedmiot używany przez któregoś z przedstawicieli rodu Blankenburgów, posiadających Myślino od co najmniej 1413 r. do XVIII wieku.

Badania w Myślinie wykazały również niedostateczny stan rozpoznania tego typu obiektów na Pomorzu Środkowym, a także potencjał badawczy kryjący się w nich. Cieszy fakt, iż prace archeologiczne zaowocowały inicjatywą mieszkańców wsi utworzenia na terenie obiektu parku kulturowego, łączącego walory historyczne z przyrodniczymi⁵².

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Państwowe w Szczecinie (APS)

Archiwum Państwowe w Szczecinie (ZAPS)

- 1126 Regesten zu den Urkunden des Bistums Camin, 1. Band. 1140–1480, Nr. 1–786, 1908.
- 1127 Regesten zu den Urkunden des Bistums Kammin [Kamień Pomorski]. II. Band. 1481–1790, 1908.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- PUB 1 (1) – Klempin R. (red.). 1868. Pommersches Urkundenbuch 1 (1). Stettin.
- PUB 4 (1) – Winter G. (red.). 1903. Pommersches Urkundenbuch 4 (2). Stettin.
- PUB 5 (1) – Heinemann O. (red.). 1903. Pommersches Urkundenbuch 5 (1). Stettin.
- PUB 8 – Assmann E. (red.). Pommersches Urkundenbuch 8. Graz–Köln.

⁵¹ Brüggemann 1784, 577–578; Klempin, Kratz 1863, 213.

⁵² Szczególne podziękowania składam inicjatorowi tego pomysłu, panu Rafałowi Kraczkowskiemu z Myślina.

Die Staatsverträge – Weise E. (red.). 1939. *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, 1 (1398–1437), Königsberg (Pr.)

ŹRÓDŁA KARTOGRAFICZNE

Messtichblatt

1924 Topographische Karte (Messtichblatt), arkusz 605-Kerstin, wg <<http://igrek.amzp.pl/details.php?id=11822259>> [dostęp: 6.02.2022].

Urmesstichblatt I/3

1836 *Bande I, Blatt 3. Aufgenommen und gezeichnet im Jahr 1836 von Pr Lieut. von Wedell in d. G. Art.* (zasób: Staatsbibliothek zu Berlin, Preussische Kulturbesitz, Kartenabteilung, Kart. N 729-Blatt 605).

LITERATURA

Ansorge J. 2005. Siegelstempel und Siegel im archäologischen Fundgut. W: J. Hauke, F. Lüth, H. Schäfer (red.), *Archäologie unter dem Straßenpflaster. 15 Jahre Stadtkernarchäologie in Mecklenburg-Vorpommern*. Schwerin, 95–98.

Bagmihl J.T. 1843. *Pommersches Wappenbuch* 1. Stettin.

Bagmihl J.T. 1847. *Pommersches Wappenbuch* 3. Stettin.

Berchem von E. 1923. *Siegel*. Berlin.

Bobowski K. 1989. *Dawne pieczęcie na Pomorzu Zachodnim. Zabytki prawa i kultury z epoki Gryfitów*. Warszawa.

Brüggemann L.W. 1784. *Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des Königl. Preßischen Herzogthums Vor- und Hinter-Pommern*, 2(2): *Beschreibung der zu den Gerichtsbezirk der Königl. Landescollegien in Cößlin gehörigen Hinterpommerschen Kreise*. Stettin.

Brzustowicz G.J., Kuczkowski A. 2011. Gotycka pieczęć rycerska spod Choszczna. *Materiały Zachodniopomorskie* 8(1), 241–250.

Brzustowicz G.J., Skaziński B. 2019. Znaleźisko czternastowiecznego tłoku pieczęci rycerskiej z Brzozy koło Strzelec. *Lubuskie Materiały Konserwatorskie* 16, 128–132.

Cykalewicz T. 2020. Stan badań zespołu pocysterskiego w Pełczycach. *Zachodniopomorskie Wiadomości Konserwatorskie* 10, 31–47.

Guzikowski K. 2015. *Obce rycerstwo na Pomorzu Zachodnim do początku XIV wieku*. Szczecin.

Klempin R., Kratz G. 1863. *Der Pommerschen Ritterschaft vom XIV bis in das XIX Jahrhundert*. Berlin.

Kołodziejski S. 1994. *Średniowieczne rezydencje obronne możnowładztwa na terenie województwa krakowskiego*. Kraków.

Kornwesser B. 1931. Aus Ramelows alten Tagen. *Monatsblätter des Kolberger Vereins für Heimatkunde* 8(1), 4.

- Krzepkowski M., Kuczkowski A., Wroniecki P. 2021. *Stolzenberg/Sławoborze – znikłe średniowieczne miasto biskupów kamięńskich (?) = wstępne wyniki badań*, W: J. Woźny, J. Szalkowska-Łoś, J. Łoś (red.), *XXII Sesja Pomorzoznawcza. Od epoki kamienia do nowożytności*. Bydgoszcz, 389–402.
- Kuczkowski A. 2023. Średniowieczna siedziba rycerska w m. Dargiń (gm. Bobolice, pow. Koszalin). *Nasze Pomorze. Rocznik Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie* 24, 203–214.
- Milewska M. 1993. Zamek w Skarszewach. Próba rekonstrukcji dziejów założenia. *Pomorania Antiqua* 15, 141–153.
- Nickel H., Breiding D.H. 2010. A Book of Tournaments and Parades from Nuremberg. *Metropolitan Museum Journal* 45, 125–186.
- Nowak B. 2007. *Rycerstwo okolic Darłowa do początku XV wieku*, W: W. Rączkowski, J. Sroka (red.), *Historia i kultura ziemi sławieńskiej 6: Gmina Darłowo*. Sławno, 139–176.
- Nowakowski D. 2016. *Śląskie obiekty typu motte. Studium archeologiczno-historyczne*. Wrocław.
- Nowakowski D. 2021. Siedziby pańskie na Śląsku w świetle źródeł pisanych. Studium nad średniowieczną nomenklaturą. *Przegląd Archeologiczny* 69, 191–220.
- Nowakowski P. A. 2010. *Arsenały domowe rycerstwa polskiego w średniowieczu*. Toruń.
- Olczak J. 1994. *Źródła archeologiczne do studiów nad zasiedleniem Pomorza Środkowego w późnym średniowieczu (od około połowy XIII–XV wieku)*. Toruń.
- Olczak J., Siuchniński K. 1968. *Źródła archeologiczne do studiów nad wczesnośredniowiecznym osadnictwem grodowym na terenie województwa koszalińskiego 2*. Poznań.
- Podręczna... 1914. Podręczna Encyklopedia Kościelna*, 46–47, oprac. J. i R. Archutowscy, A. Fajęcki, J. Niedzielski, A. i A. Szymańscy, A. Wyrzykowski, Z. Chelmicki. Poznań–Warszawa.
- Rusu A.A. 2007. *Eigenburgen und Sächsische Grefen in Siebenbürgen (Rumänien) (Ende des 13. Jahrhunderts – Anfang des 14. Jahrhunderts)*. W: S. Felgenhauer-Schmiedt, P. Csendes, A. Eibner (red.), *Motte – Turmhügelhaus – Hausberg. Zum europäischen Forschungsstand eines mittelalterlichen Burgentypus*. Wien, 315–326.
- Rymar E. 2009. Rycerstwo ziemi świdwińskiej w XII–XVI wieku. *Przegląd Zachodniopomorski* 24(3), 7–50.
- Rymar E. 2011. Początki rodu rycerskiego von Rahmel i losy wsi Ramlewo (Ramelow) na ziemi kołobrzeskiej (do 1945 r.). *Rocznik Koszaliński* 39, 15–27.
- Schlemmer K. 1912. *Die Ortsnamen der Kreise Kolberg-Körlin und Greifenberg in Pommern und ihre Bedeutung für die Heimatkunde*. Treptow a. R.
- Schwartz U. 1987. *Die niederadligen Befestigungen des 13. bis 16. Jahrhunderts im Bezirk Neubrandenburg*. Berlin.

- Smoliński M. 2011. Między dwoma organizmami państwowymi – biskup kamieński Herman von Gleichen i jego stosunki z książętami Pomorza Zachodniego oraz margrabiami brandenburskimi. *Średniowiecze Polskie i Powszechnie* 7, 25–44.
- Smoliński M. 2020. Międzynarodowy kontekst odzyskania ziemi sławieńskiej przez Mściwoja II w 1283 r. i zawarcia sojuszu pomorsko-brandenburskiego. *Studia z Dziejów Średniowiecza* 24, 172–212.
- Starnawska M. 1992. Mnisi – rycerze – szlachta. Templariusze i joannici na pograniczu wielkopolsko-brandenbursko-pomorskim. *Kwartalnik Historyczny* 99(1), 3–31.
- Targowski M. 2014. *Na prawie polskim i niemieckim. Kształtowanie się wielkiej własności ziemskiej na Pomorzu Gdańskim w XIII–XVI wieku*. Warszawa.
- Vollack M. 1999. *Das Kolberger Land. Seine Städte und Dörfer. Ein pommersches Heimatbuch*. Husum.
- Wachowiak B. 1976. *Pomorze Zachodnie w początkach czasów nowożytnych (1464–1648). Odrodzenie się i upadek państwa pomorskiego*. W: G. Labuda (red.), *Historia Pomorza 2: do 1815 roku*, cz. 1 (1464/66–1648/57). Poznań, 651–1059.
- Walachowicz J. 1989. Przywileje grodowe na brandenburskich ziemiach trans Oderam do roku 1373. *Czasopismo Prawno-Historyczne* 41(2), 35–52.
- Wójcik M.L. 2018. *Pieczczę rycerstwa śląskiego w dobie przedhusyckiej 1*. Kraków–Wrocław.
- Wybranowski D. 2003. Początki świeckiego kręgu wasali biskupa Hermana von Gleichena (1251–1288/89) na tle jego działalności politycznej i kolonizacyjnej. Przyczynek do dziejów państwa biskupiego w XIII w. Część 1 (1251–1274). W: B. Śliwiński (red.), *Biskupi-lennicy-żeglarze, Studia z dziejów średniowiecza* 9. Malbork, 321–359.
- Wybranowski D. 2007. Zatargi i wojny prywatne rycerstwa ze zgromadzeniami zakonnymi i mieszczanami na Pomorzu Zachodnim w I połowie XIV wieku. W: B. Śliwiński (red.), *Odkrywcy-princepsi-rozbójnicy. Studia z dziejów średniowiecza* 13. Malbork, 349–382.
- Wybranowski D. 2016. Działalność i skład osobowy domów zakonu joannitów w Księstwie Pomorskim w pierwszej połowie XIV wieku. W: B. Śliwiński (red.), *Studia z dziejów średniowiecza* 20. Malbork, 339–358.

Summary

Late Medieval house of knights in Myślino (Kołobrzeg County)

Thanks to a grant provided by the Voivodeship Office for the Protection of Historic Buildings in 2020, archaeological survey of the site was carried out. It is a barrow encircled with a moat and an extra outside wall, located in the area of the marshy River Gościnka, village Myślino (Commune Gościno).

First written records to mention Myślino date back to 1238 and are connected with the Order of St. John. The village was purchased by knight Markwart in 1283, who earlier served the Dukes of Rugia in Sławno Land. Finally, the monks of the Order of St. John disposed of property in the village to pay off their debts in 1312. House Blankenburg appears as the proprietors of Myślino in 1413. In the same year, a stronghold structure in the village owned by Heinrich von Blankenburg, a member of Bishops' Council is mentioned first time. Although the scope of powers of the body is not quite known, it could be presumed the body consisted of the most trusted liegemen of the bishop.

It seems that by using their superior position the Blankienburg family built up a vast property chain including villages in the southern part of contemporary Kołobrzeg County and northern part of contemporary Świdwin County. It cannot be ruled out that the chain was developed based on an urban settlement in Sławoborze, which has been identified only recently.

Archaeological excavations carried out in the form of bores and surface prospecting (including metal detectors) proved that the barrow is of anthropogenic origin. Inside, strata of pugging and brick rubble, which were the remains of a medieval dwelling and a defence structure. A metal seal embosser was recovered from a layer of humus; it had an heraldic image which was identified as the coat of arms of House Blankenburg.

At an unspecified time in the past the manor lost its importance and was abandoned for the sake of a modern palace located in its immediate vicinity.

The survey has been the first verification of the seat of knights, which until today has only been known from written sources, carried out by using archaeological methods. It provided for a preliminary field survey and uncovered a unique find.